

ปลาน็อคน้ำ...ภัยร้ายจากฤดูฝน

โดย นางสาวตรี จารุรัชต์ธำรง

หัวหน้างานประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ

เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูกาลที่มีฝนตกตลอดทั้งเดือน ส่งผลกระทบมากมายแก่สิ่งมีชีวิต เช่น อันตรายนจากสัตว์มีพิษ ภัยจากอุบัติเหตุทางถนน โรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ เป็นต้น นอกจากนี้ฤดูฝนยังส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ กับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา มักประสบปัญหา โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ความเป็นกรด-ด่างและความขุ่นของน้ำอย่างรวดเร็วหลังฝนตก ส่งผลให้ลูกปลาหรือปลาที่ปล่อยใหม่ ตลอดจนปลาที่เลี้ยงกันแบบหนาแน่นตาย เนื่องจากปลาปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเกิดความเสียหายและขาดรายได้ในช่วงนั้น

ปลาน็อคน้ำ เป็นหนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในฤดูฝน ซึ่งปลาน็อคน้ำ (Fish kill) คือการขาดออกซิเจนของปลาในน้ำอย่างรุนแรง จนทำให้ปลาตายได้คราวละหลายๆ ในระยะเวลาสั้น ซึ่งความสูญเสียอาจสูงถึง 100% ภายในเวลา 24 ชั่วโมง อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในปลาที่เลี้ยงในบ่อดิน และกระชังในแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งในบ่อเลี้ยงมักเกิดขึ้นในช่วงหลังฝนตก หรือฟ้าครึ้มติดต่อกันหลายๆ วัน ขณะที่ปลาที่เลี้ยงในกระชังมักเกิดขึ้นในช่วงที่มีน้ำหลากหรือสีน้ำขุ่นที่มีการเปื้อนของสารอินทรีย์ปริมาณสูงไหลเข้ามาในแหล่งเลี้ยง

สาเหตุที่ทำให้เกิดปลาน็อคน้ำ มีดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิโดยฉับพลัน เมื่อเกิดฝนตกลงมาทำให้น้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิอย่างรวดเร็ว ทำให้ปลาที่เลี้ยงอย่างหนาแน่นปรับตัวไม่ทัน และอีกกรณีคือ ปรากฏการณ์แทนทีของน้ำชั้นล่างโดยน้ำชั้นบน ซึ่งจะเป็นการพาตะกอนและสารพิษจากการหมักต่างๆ ขึ้นสู่ผิวน้ำ จะทำให้เกิดการตายของปลาเป็นจำนวนมากในระยะสั้น

2. การขาดอากาศ มักเกิดร่วมกับภาวะเกิดสารพิษเพราะการเน่าของสิ่งมีชีวิต การหมักของตะกอน ซึ่งเกิดจากการขุ่นของแหล่งน้ำทำให้การสังเคราะห์แสงของพืชน้ำน้อยลง หรือเกิดจากฝนตกหนักมีการชะล้างของเสียจากผิวดินลงสู่แม่น้ำก็จะทำให้เกิดการใช้ออกซิเจนจำนวนมากของของเสียเหล่านั้น

3. การให้อาหารปริมาณมาก ซึ่งเกิดจากการหมักหมมของเศษอาหาร และชี้ปลาที่เลี้ยงในบ่อมีจำนวนมาก ประกอบกับบ่อที่เลี้ยงไม่เคยมีการตากบ่อในแต่ละปี ทำให้เกิดแอมโมเนีย ไนไตรท์ และไฮโดรเจนซัลไฟด์ สะสมเป็นจำนวนมาก ข้อสังเกตคือน้ำในบ่อจะมีสีเขียวจัดหรือสีน้ำตาล ดินก้นบ่อจะมีลักษณะเป็นชั้นเลนเหลว มีกลิ่นเหม็น หากแก้ไขไม่ทันปลาที่เลี้ยงจะตายเพราะสารพิษดังกล่าวได้

4. อากาศปิด มีดครีမ် ซึ่งจะทำให้ออกซิเจนในน้ำลดลง บ่อปลาที่มีการปล่อยอย่างหนาแน่น เช่น ปล่อยปลานิล เกิน 5,000 ตัว/ไร่ ปลาจะเริ่มตาย สังเกตจากปลาที่เลี้ยงจะเริ่มลอยหัวมาสู่อากาศที่ผิวน้ำบริเวณกลางบ่อก่อน นั้นแสดงว่า ปลาเริ่มขาดออกซิเจน ต่อมาหากไม่แก้ไข ปลาที่เลี้ยงจะลอยหัวมาสู่อากาศที่ผิวน้ำทั่วทั้งบ่อ แสดงว่าปลาในบ่อขาดออกซิเจนอย่างรุนแรง หากไม่แก้ไขปลาจะเริ่มตายจำนวนมาก

แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลาน้ำ

จากปัญหาดังกล่าว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงได้ตระหนักถึงปัญหาและเป็นห่วงถึงเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานางสาวจดี จารุรัชต์ธำรง หัวหน้างานประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จึงเตือนไปถึงเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในหน้าฝนถึงความเสี่ยงของปลาน้ำจืด ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรเกิดความเสียหายและขาดรายได้จากการเลี้ยงปลา โดยแนะนำแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังนี้

1. แก้ไขปลาน้ำจืดที่เกิดจากอุณหภูมิเปลี่ยนแปลงโดยฉับพลัน ด้วยการทำให้บ่อมีการหมุนเวียนหรือเคลื่อนไหว โดยใช้เครื่องสูบน้ำ สูบน้ำในบ่อแล้วพ่นน้ำขึ้นบนอากาศให้น้ำตกลงในบ่อเหมือนเดิม หรือใช้เครื่องตีน้ำเพื่อให้ น้ำในบ่อมีการหมุนเวียน

2. แก้ไขสิ่งหมักหมมที่ค้างอยู่ในบ่อที่ทำให้มีสีเขียวจัด ซึ่งจะทำให้ปลาทยอยตายจากสารพิษ ด้วยวิธีการดังนี้

1) ถ่ายน้ำเก่าในบ่อออก แล้วใส่น้ำใหม่เข้าไปแทนในปริมาณเท่าเดิม และเมื่อเลี้ยงปลาครบรอบปีให้ทำการตากบ่ออย่างน้อย 3 – 5 วัน

2) ใส่จุลินทรีย์ลงในบ่อ เพื่อให้มีสภาพดีขึ้น เช่น ปุ๋ยน้ำชีวภาพ พด.6 หรือ EM

3) ใส่ปุ๋ยขาวในอัตรา 5-10 กก./ไร่/ครั้ง ห่างกันอาทิตย์ละครั้ง ใส่รวมกันไม่เกิน 6 กก./ไร่ โดยละลายปุ๋ยขาวในน้ำแล้วสาธิตเฉพาะส่วนที่เป็นน้ำ ปุ๋ยขาวลงในบ่อ

4) ใส่เกลือแกงในอัตรา 160 กก./ไร่ (ไม่ควรใส่เกลือแกงพร้อมกับปุ๋ยขาว เพราะจะเกิดการยับยั้งฤทธิ์ซึ่งกันและกัน) และควรใส่โดยการหว่านเป็นเม็ด

3. แก้ไขช่วงอากาศปิด มีดครีမ် ซึ่งจะทำให้ปลาขาดออกซิเจน และตายได้ ด้วยวิธีการดังนี้

1) ถ่ายน้ำในบ่อออกแล้วเติมน้ำใหม่เข้าไปแทน กรณีเปลี่ยนถ่ายน้ำไม่ได้ให้ใส่เกลือแกงในปริมาณ 3-5% ของปริมาณน้ำในบ่อ

2) งดการให้อาหารปลาในบ่อประมาณ 1-2 วัน

3) ลดปริมาณความหนาแน่นของปลาในบ่อเลี้ยง

4) เพิ่มออกซิเจนในน้ำโดยใช้เครื่องตีน้ำ หรือเครื่องสูบน้ำพ่นสู่บรรยากาศ

4. แก้ไขกรณีมีสารเคมีเข้าในบ่อ ซึ่งจะทำให้ปลาตายเนื่องจากสารเคมี ด้วยวิธีการดังนี้

1) หมั่นสังเกตอาการผิดปกติของสัตว์น้ำที่อยู่ในบ่อ หากเห็นว่าปลาในบ่อเริ่มลอยหัวขึ้นเกยตลิ่ง หรือ คลานขึ้นริมฝั่งตามริมขอบบ่อตายเป็นจำนวนมาก แสดงว่าบ่อเลี้ยงปลา มีสารเคมีอันตรายปะปน ควรเร่งระบายน้ำเก่าออกแล้วนำน้ำใหม่เข้าบ่อแทน

2) กรณีแก้ไขไม่ทันทำให้ปลาตายหมดบ่อ ควรทำลายโดยการฝัง หรือเผา ไม่ควรนำปลามารับประทาน เพราะที่ตัวปลายังมีสารเคมีเจือปนอยู่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคได้

3) บ่อเลี้ยงปลาที่มีปลาตายจากสาเหตุสารเคมีเจือปน ควรมีการระบายน้ำเก่าทิ้งทั้งหมดแล้วสูบน้ำใหม่เข้าไปเพื่อเลี้ยงรุ่นต่อไปใหม่ ซึ่งการจะปล่อยน้ำเสียออกจากบ่อควรมีการบำบัดเสียก่อน โดยการทำลายพิษของสารเคมี

หรือในกรณีที่เป็นน้ำมัน ควรช้อนขึ้นจากบ่อและผิวน้ำให้หมดก่อนเพื่อป้องกันการปล่อยสารพิษลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาไม่เกิดความเสียหาย ห่างไกลจากปัญหาปลาน็อคน้ำ และเลี้ยงปลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรควรเตรียมความพร้อมและรับมือด้วยการปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้หากมีข้อสงสัยใดๆ สามารถขอรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ งานประมง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ โทรศัพท์ 073-631033 , 073-631038

